

Zondag voor de Oosterse Kerken 2010

door Leo van Leijsen

'Straal van licht! De kracht van liturgie' is het motto van deze zondag. 'Straal van licht!' zijn de beginwoorden van één van de mooiste paashymnen die de Orthodoxie kent¹. Het is met het licht van de verrijzenis dat de liturgie als het ware is geweven. Centraal op 2 mei staan de uitstraling en kracht van de Byzantijnse liturgie.

Waar kunnen wij die kracht op het spoor komen?

Eerst echter even voor de duidelijkheid: wat bedoelen we met Byzantijnse liturgie? Deze wordt ook wel de Orthodoxe liturgie genoemd. Ze wordt immers eerst en vooral gevierd door Oosters-orthodoxen van verschillende achtergrond: Russen, Roemenen, Grieken, enzovoorts. Maar ook katholieken van de oosterse ritus (geünieerden) drukken hun geloof binnen de Byzantijnse liturgie uit. In dit artikel worden de termen Byzantijnse en Orthodoxe liturgie wat door elkaar gebruikt, bij gebrek aan beter. De Zondag voor de Oosterse Kerken besteedt dit jaar aandacht aan een Byzantijnse liturgie die misschien van alle oosterse tradities wel de meest nabije en aansprekende is. Over haar aanstekelijke *uitstraling* gaat het vooral.

Uitstraling en dynamiek

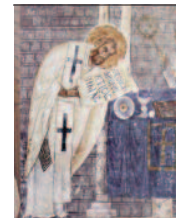
Ieder kent wel de schitterende iconen en de prachtige Slavische gezangen. Het gaat bij die uitstraling om 'schoonheid'. Die schoonheid staat voor iets veel groters dan louter esthetiek. De Byzantijnse liturgie met haar uitgesproken gewijde sfeer legt een grote nadruk op het geheim van God, op het Mysterie van ons bestaan. Mensen – ook niet-oosterlingen – zijn daar gevoelig voor. Ook de grote aandacht in het oosters christendom voor spiritualiteit (gebed, meditatie, mystiek) en zijn aanspreken van de mens naar ziel én lichaam (zintuigelijkheid)

heeft een grote uitstraling op veel hedendaagse christenen. Met name in de oosterse viering van de eucharistie, de Goddelijke Liturgie, komen deze aspecten naar voren. In de vijf reeds genoemde stappen van 'schoonheid', 'mysterie', 'mystiek', 'lichamelijk-/zintuigelijkheid' en 'eucharistie' hieronder iets meer over de uitstraling en dynamiek van de Byzantijnse liturgie.

Schoonheid

"Schoonheid zal de wereld redden", deze haast tot in het clichématige geciteerde uitspraak van de Russische schrijver Dostojevskij blijft voor de Byzantijnse liturgie maar al te waar! Schoonheid. God is niet alleen waar en goed, maar ook mooi. Het is de schoonheid van de Bruid: 'Ik zag de heilige stad, het nieuwe Jeruzalem, vanuit God uit de hemel neerdalen, gereed als een bruid die zich voor haar man heeft getooid.' (Apok. 21:2). Een echo van deze grootse visie vinden wij zelfs op het moment als de priester in stilte voor de Goddelijke Liturgie zijn liturgische onderkleed aantrekt en bidt: 'Mijn ziel jubelt het uit in de Heer, want Hij heeft mij bekleed met een kleed van heil en mij een tuniek van vreugde aangedaan; zoals bij een bruid heeft Hij mijn hoofd omkranst met een kroon en mij, als een bruidegom, met schoonheid getooid' (Jes 61: 10 Septuagint-versie). De iconen, de zang, de fonke-

Inhoudsopgave

■ Pag. 1-2

Zondag voor de Oosterse Kerken

in het teken van de kracht van de Byzantijnse liturgie

■ Pag. 3

De stilte van Taizé

Vooruitblik op de Europese jongerenbijeenkomst in Rotterdam

■ Pag. 4-5

Eén Heer, één Geloof, één Doop

Raad van Kerken voor verdieping en verbreding van wederzijdse doop-erkenning

■ Pag. 6

Refo500
Is de herdenking van de Reformatie alleen een protestants feestje?

■ Pag. 7

Steu de vereniging

Het belang van een duurzame financiële grondslag

■ Pag. 8

Project Zondag voor de Oosterse Kerken

Kerken van Byzantijnse traditie in Oekraïne nader tot elkaar

¹ Paascanon, Ode IX, Irmos, geïnspireerd door Jes 60: 1 Septuagint.

ling der gewaden, de poëzie van de gebeden... Niet zelden slaat een vonk van schoonheid op de deelnemer van de liturgie over. Schoonheid *verwijst*. Naar de schoonheid ten diepste van ons eigen leven. Naar God. God is schoonheid.

Mysterie

God is mysterie. In de oosterse liturgie wordt Gods geheim uitgezegd. Niet een raadsel opgelost, niet een geheim ontrafeld, maar de mens in zijn hart aangeproken. Bij het hart knoopt de oosterse liturgie aan. 'Hart' in de Bijbel en in de oosterse tradities slaat niet zozeer op het romantische of het gevoelige in de mens (sluit dat echter ook niet uit!), maar omvat veeleer de mens in zijn geheel: lichaam én ziel. Bij het hart hoort het gevoel, het affect, maar ook het verstand, maar dit laatste op zijn plaats gezet en benaderd vanuit een niet allereerst rationalistische zienswijze. De gewijde 'sfeer' van de liturgie, haar 'sacrale' karakter, opent toegangen bij de mens die verder reiken dan zijn verstand. Het is niet voor niets dat het gewone woord in het Oosten voor sacrament 'mysterie' is. In bijvoorbeeld doop en eucharistie kan de gelovige in aanraking komen met het geheim van God, dat hem nabij komt én ontglipt. Maar reeds het *binnengaan* van een orthodoxe kerk met haar atmosfeer kan een ontmoeting zijn met het mysterieuze van God.

Mystiek

Verwant met het van oorsprong Griekse woord mysterie is ons woord 'mystiek'. Oosterse liturgie en traditie zijn 'mystiek'. Orthodoxe theologen protesteren wel eens tegen deze benaming voor hun traditie, eigenlijk vooral tegen een bepaalde moderne invulling van 'mystiek': zweverig, vaag, de sfeer van optrekkende mistflarden onder harpspel in een vroege herfstochtend... Mystiek in het christelijke Oosten (en Westen!) wijst echter regelrecht naar het christelijke *geloof*. De Russisch-orthodoxe theoloog Vladimir Losky uit Frankrijk begint zijn boek 'De Mystieke Theologie van de Oosterse Kerk' (Franse uitgave: 1942, Engelse: 1957) met de zin: "In zekere zin is alle theologie mystiek, inzoverre zij het goddelijke mysterie, de gegevenheden van de Openbaring, laat zien". Mystiek grijpt dus terug op het mysterie van God, die zich aan ieder heeft geopenbaard, niet alleen aan

een spirituele *happy few*. Mystiek dus als van heel de geloofsgemeenschap (kerk) en van elke gelovige.

Mystiek kan ook betekenen: verdichting, radicalisering van wat wij met een breder woord spiritualiteit noemen. Gebed, stilte, meditatie, inkeer, het steeds maar weer inoefenen daarvan: ascese (van het Griekse *askēō* = oefenen). Spiritueel is dan iedere christen, in zoverre deze zich in het leven laat leiden door de Geest, die men ontvangt in geloof, doop, vormsel, eucharistie, gebed, en niet in de laatste plaats in liefdevol leven. Krachtige spirituele tradities hebben de oosterse kerken in ruime mate ontwikkeld (b.v. het Jezusgebed). Deze tradities hebben een grote uitstraling.

Met heel je lichaam, met al je zinnen

De oosterse liturgie is lichamenlijk. Buigingen, door met de handen haast de grond aan te raken, of nog dieper, door met voorhoofd tot op de grond te buigen; het veelvuldig slaan van het kruisteken, het knielen en de nog vele andere lichamenlijke houdingen zijn even zovele voorbeelden hiervan. Of de vele rituelen: de ommegang rond het altaar, de processie, het zwaaien van het wierookvat, het onderdompelen in het doopwater, het wapperen met het grote velum (doek) over de Gaven van Brood en Wijn als teken van het waaien van de Geest, het opheffen van deze Gaven. Het aantal rituelen, grote en kleine, in de Byzantijnse ritus is eindeloos.

Én: onze vijf zintuigen worden alleszins aangesproken. De ogen zien de kerkruimte – symbool van de kosmos –, de rituelen, de iconen, *last but not least*: de medemensen, ook iconen (beelden) van God. De neus ruikt de

geur van wierook, van uitgesprenkeld rozenwater, van met Pinksteren op de kerkvloer neergelegd vers groen, van de bloemen, van de geparfumeerde H. Olieën. Het oor hoort het Woord en de zang. De smaak proeft brood en wijn van de eucharistie, het geweldige graan (kolyva) bij een gedachtenisdienst voor overledenen, de Basiliuskoeken op 1 januari, het gewijde water op Epifanie (6 januari, feest van Jezus'-Doopt). De tastzin wordt aangesproken bij het kussen van de iconen en bij het aanraken van de relikwieën... Liturgie met al onze zintuigen, met heel ons lijf, wij: heel de mens. Oosterse liturgie op zijn best.

Goddelijke Liturgie

De Orthodoxe oftewel Byzantijnse eucharistie (Goddelijke Liturgie) komt in grote trekken overeen met de tweevoudige structuur van de westerse, romeinse mis. Er is een voorlezen van de H. Schrift en daarna de Dienst van de Tafel. Wel zijn er ook verschillen. In de romeinse eucharistie hebben de Instellingswoorden ('Dit is mijn Lichaam', 'Dit is mijn Bloed') als consecratie alle nadruk gekregen en daarmee ook het inscherpen van de 'praesentia realis', de met enige nadruk geaffirmeerde *werkelijke aanwezigheid* van Christus. In de Byzantijnse liturgie is het accent komen te liggen op het afroepen van de H. Geest (epiclese) over die Gaven. Dit afroepen van de Geest 'die waait waar Hij wil', appelleert meer aan ons bewustzijn van het geheimnisvolle. Zo tekent zich ook in de in principe overeenkomstige grondstructuur van de eucharistie het eigene van elke traditie zich af, in dit geval van de Byzantijnse liturgie. ●

De stilte van Taizé

door Marion Korenromp

Eind dit jaar wordt in Rotterdam de Europese jongerenbijeenkomst van Taizé gehouden. De voorbereidingen daarvoor zijn in volle gang. Marion Korenromp, pastoraal werkster van de parochie H. Drieënhed in IJsselstein schrijft over haar ervaringen in Taizé.

1984: vier VWO. De mentor van de klas reikt ons de inschrijfformulieren voor de werkweek uit. Opgewonden scannen onze ogen de alinea's. Maar hoe we ook zoeken, de belangrijkste en populairste bestemmingen zijn er niet meer. Londen, Parijs en Rome hebben plaatsgemaakt voor Texel, Xanten en de Belgische Ardennen. Ik kijk nog eens. Want ook Taizé is jarenlang een reisdoel voor een werkweek geweest. En die plek staat bij mij ook hoog op mijn verlanglijstje. Waarom? Vrienden in hogere jaren hadden me verteld van ontmoetingen met jongeren van over de hele wereld. Ze hadden het over de stilte in de vieringen. En over de wonderlijke sfeer van saamhorigheid en eenvoud op die heuvel. Maar ook Taizé staat niet meer bij de lijst waaruit we moeten kiezen. Ik stel mijn hoop op een reis naar Taizé uit. 1989: eindelijk komt het ervan. De bus trekt het maar nauwelijks als hij de heuvel op moet, maar die inspanning is niets in vergelijking met die van de Oost-Europese bussen die omgeven

met grote, blauwe walmen waarvan iedere wandelaar aan de kant van de weg moet hoesten, het uiteindelijk toch ook redden. Dan zijn we er. We stappen uit, zoeken 'het welkom', krijgen de etensbonnen, een plattegrond en een plek om te slapen. Iedereen zegt dat we geluk hebben met een echt bed in een barak. Maar die avond valt het geluk tegen. Kleine beestjes (wat zijn het eigenlijk?) zorgen voor onvoorstelbare jeuk. De volgende ochtend worden ze weggespoten. We mogen tot aan de avond niet bij onze spullen. Tijd genoeg dus om het Taizégebeuren te verkennen. We mopperen over het armetierige ontbijt dat slechts uit waterige, warme chocolademelk en twee stukjes stokbrood bestaat. We zijn aangenaam verrast door de wijze waarop de broeder een passage uit de bijbel uitlegt en onder de indruk van de wijze waarop jongeren dat handig naar hun eigen taalgroep vertalen. We doen een poging om met een Spanjaard, een Roemeense, twee Canadezen en nog twee andere Nederlanders te spreken over onze diepste drijfveren, maar dat valt niet mee in het Engels. Samen werken en samen zingen lukt 's middags een stuk beter!

En dan is er die viering. Duizenden jongeren omgeven de broeders in hun witte gewaden. Geur van wierook. Geur van lichamen. Geur van buxus. Lieder die eindeloos worden herhaald. En dan de stilte!! Die overwelddigt, ontroert, laat mijn tranen stromen en beneemt me de adem. Doodmoe ben ik na die eerste 10 minuten. Pas in de loop van de week raak ik in die minuten op mijn gemak, voel ik de intense verbondenheid met elkaar juist dan en komt er ruimte voor mijn eigen gedachten. Pas in de loop van meerdere bezoeken aan Taizé leert die stilte me bidden op een manier die ik niet kende en wordt Taizé een plek waar God zich in mijn leven laat kennen. Dáár komt het antwoord op mijn zoeken naar mijn plek in de kerk. Ik word pastoraal werkster.

2006: ik ben als begeleider van een groep na vele jaren weer terug in Taizé. De kerk is veranderd. De winkel zit in een veel groter

pand. Er zijn veel méér barakken gebouwd. Er is een rij voor vegetarisch eten gekomen. Maar de kern is hetzelfde. Nog steeds leiden broeders hun gehoor in in een bijbelpassage of een stukje uit de brief aan Taizé. Nog steeds proberen jongeren over allerlei taalbarrières met elkaar aan de praat te raken, maar samen zingen en samen werken gaan ook nu weer gewoon het beste. En nog steeds doet de stilte zijn onvoorstelbaar krachtige werk.

Ik zie het gebeuren. Een week lang is ze in mijn groep van vijftien- en zestienjarigen het stralend middelpunt. Jongens willen haar op schoot. Meiden willen haar vriendin zijn. Ze praat. Ze lacht. Ze plaagt. Ze verzorgt de stemming tot in de nacht. Ze weet wat ze wil. Nu. En ook na haar eindexamen: het wordt bedrijfskunde. Ze hoeft er niet meer over na te denken. Taizé zelf is vooral gezellig. Meer hoeft ook niet voor haar.

Aan het eind van de week nodigen de broeders deze jongste groep uit om twee uur in stilte alleen te zijn. Ze krijgen een paar vragen mee om over na te denken. De groep verspreidt zich over het terrein. Sommigen zitten in de crypte, anderen in de kerk. Weer anderen gaan naar de stiltetuin. Alleen zij aarzelt. 'ik vind het doodeng', zegt ze. Pas als ik beloofd heb dat ik op haar wacht en dat ze natuurlijk ook eerder terug mag komen, kiest ze haar plaats.

Twee uur later wil ze met me wandelen. Ze huilt tranen en met tuiten. De stilte heeft haar bij haar zelf gebracht en nu is er twijfel gerezen. 'Weten mijn vrienden wel wie ik echt ben?' snikt ze vertwijfeld. En daarna, heel zeker van de zaak: 'ik ga in ieder geval geen bedrijfskunde studeren. Dat hoort echt niet bij mij.' De rest van de dagen is ze anders: minder luidruchtig.

Toegankelijker. De stilte heeft haar hart opengebrouwen. Pas in de maanden daarna ontdekt ze wat ze wèl echt wil: iets creatiefs. Design. Kunstacademie. Of zo iets. Ze werkt ervoor. En ze heeft inmiddels de kans gekregen en aangegrepen. Ze is gelukkig. Haar vrienden kennen haar.

De kracht van Taizé is ook nu nog de stilte die spreekt.... ○

◆ Foto: Damir Jelic

Eén Heer, één Geloof, één doop (Ef, 4,1-6)

door Geert van Dartel

Bij de Raad van Kerken is onlangs de commissie Doop(v)erkenning ingesteld. De opdracht van deze commissie is onder andere om te onderzoeken of er bij de kerken in Nederland voldoende draagvlak is voor een gezamenlijke verklaring over de doop. Voorzitter van de commissie is de remonstrantse theoloog prof. dr. Th. M. van Leeuwen. De redactie van Overeen legde hem een aantal vragen voor.

Verklaringen van de katholieke en enkele protestantse kerken over de wederzijdse dooperkenning werden al in 1967 bereikt. Waarom dit nieuwe initiatief van de Raad van Kerken in Nederland?

De wederzijdse dooperkenningen van de jaren zestig bleven beperkt tot de Rooms-katholieke en enkele protestantse kerken. Met deze nieuwe commissie hopen we er meer kerken bij te betrekken, zoals de orthodoxe aan de ene kant, maar ook de meer vrije kerken aan de andere kant. Het idee voor deze commissie is gekomen van bisschop Van Burgsteden. Tijdens de grote Europese oecumenische conferentie in Sibiu (2007) zag hij dat de wederzijdse dooperkenning als fundament van verdere groei naar eenheid van de Kerk hoog op de agenda werd gezet. Het onderwerp speelt ook in andere landen. In Duitsland zijn enkele jaren geleden 11 kerken tot wederzijdse dooperkenning gekomen. De tekst die de overeenstemming over de doop verwoordt zou, zo denken we, een voorbeeld kunnen zijn voor de bredere dooperkenning in ons land. In Engeland zijn kerken zo ver gegaan om een oecumenisch doopcertificaat op te stellen zodat je gedoopt zijnde in de ene kerk met een certificaat het bewijs van gedoopt zijn in een andere kerk kunt laten zien.

◆ Marius van Leeuwen

De commissie Doop(v)erkenning heeft als opdracht te werken aan de verbreding en de verdieping van de wederzijdse dooperkenning. Wat wordt daarmee bedoeld?

Met verbreding wordt bedoeld het betrekken van meer kerken bij het gesprek. Daarbij gaat het ook om kerken die tot dusverre nog geen lid zijn van de Raad van Kerken. Verdieping wil zeggen dat de kerken die het betreft zich nog eens goed bezinnen op de betekenis van de doop. Ik stel me zelf voor dat we daarover een brochure of ander materiaal uitbrengen dat een parochie of gemeente helpt om daar nog eens goed over na te denken. Je bent gedoopt, maar wat betekent dat eigenlijk? In oecumenisch verband zouden christenen zich samen kunnen bezinnen op wat het betekent opgenomen te worden in de Kerk van Christus. Overigens heeft de Raad van Kerken twintig jaar geleden al een keer een handreiking voor oecumenische doopcatechese uitgegeven.

Wederzijdse dooperkenningen werden tot nu bereikt tussen kerkgenootschappen die de kinderdoop praktiseren. Is overeenstemming over de doop met kerken die alleen de volwassenendoop kennen haalbaar?

Overeenstemming in de zin dat ze elkaars praktijk overnemen is denk ik onhaalbaar. Dat moet je ook niet nastreven. Maar dat je elkaars praktijk apprecieert en begrijpt wat daarvan de achtergronden zijn, dat op zijn minst. De commissie is in ieder geval breed samengesteld. In onze commissie

doen ook doopsgezinden en baptisten, die de volwassenendoop kennen, mee. Ik denk dat we veel kunnen hebben aan de groeiende convergentie die wat dit betreft dankzij het Lima-rapport bereikt is. Daarin is duidelijk aangegeven dat de volwassenendoop in de Schrift het beste gedocumenteerd is. Dat is eigenlijk de oudste vorm. De kinderdoop is later in de Kerk enorm naar voren gekomen. Maar ook de kinderdoop is gericht op of vindt zijn bekroning in belijdenis doen of vormsel, het volwassen beamen van het geloof. Dus dan is er zeker een convergentie. En ik denk dat het misschien mogelijk is om toch samen een formule daarvoor te vinden in zo'n dooperkenning. In Duitsland was er van de dopers een gastlid bij de commissie die daaraan werkte. Die heeft meegedaan in de gesprekken daarover, maar uiteindelijk hebben de dopers in Duitsland de verklaring niet mee ondertekend. Zo moeilijk blijkt het te liggen.

De doop wordt door bijna alle christelijke kerken beschouwd als een noodzakelijk teken of sacrament. Er

zijn enkele christelijke gemeenschappen zoals de Quakers en het Leger des Heils, beide lid van de Raad van Kerken, die de doop als initiatiesacrament niet kennen. Wordt ook met hun opvattingen rekening gehouden?

Dat staat wel op de agenda. Het is door verschillenden ingebracht. Ik denk dat het ook een belangrijk thema is of het leven met Christus alleen mogelijk is via de toegangspoort van de doop. Ook in mijn eigen kerk, de Remonstrantse Broederschap, is het niet strikt verplicht voor het lidmaatschap dat je je laat dopen. Mensen kunnen hun redenen hebben, vinden wij in onze traditie, om een eigen vorm daaraan te geven. Ik heb er wel eens voor gepleit om wat dat betreft gelijk op te gaan met andere kerken en wel doop en lidmaatschap aan elkaar te

koppelen, maar dat is bij ons in discussie. Remonstranten kennen zowel de kinderdoop als de volwassenendoop, maar niet als strikt voorgeschreven ritueel. Er zijn inderdaad ook kerken, zoals de Quakers en het Leger des Heils, die het hele ritueel niet kennen. Je kan toch moeilijk zeggen dat die niet deel zijn van de Kerk van Christus. Ten minste ik zou dat niet voor mijn rekening willen nemen. Er is een duidelijke hoofdstroom om de toegang tot de Kerk te verbinden aan de doop, maar het is niet een strikt en algemeen aanvaard gebruik.

Wat zouden de oecumenische en ecclesiologische implicaties van een gezamenlijke doopverklaring van de kerken in Nederland kunnen zijn?

Ten eerste dient het de verbreding van de oecumene omdat het je dui-

delijker doet beseffen wat je deelt, namelijk die ene doop, verwijzend naar en deelgevend aan de ene Heer. Dat zou ons oecumenisch kunnen verbreden. Je hoopt natuurlijk dat er, als dit fundamentele eenmaal is uitgesproken en de kerken dit van elkaar erkennen, op die basis iets verder kan groeien. Er is natuurlijk een duidelijke samenhang tussen doop en eucharistie. Dat zijn heel moeilijke volgende trajecten, maar ik hoop wel dat als eenmaal deze basis er is, er een basis is voor verder gesprek. Ik vind het ook heel belangrijk dat de Rooms-katholieke Kerk, niet alleen in Nederland maar ook elders, er naar streeft om dit goed samen te verwoorden. Ik denk dat dit eigenlijk moet betekenen dat men ook verder het streven naar eenheid krachtiger wil ondersteunen. ●

Tekst van de gemeenschappelijke verklaring van 11 kerken in Duitsland

De christelijke doop

Jezus Christus is ons heil. God heeft door Hem de vijandschap van de zondaar tegen God overwonnen (Romeinen 5,10), om ons tot zonen en dochters van God te maken. De doop, die doet delen in het geheimenis van de dood en de opstanding van Christus, betekent een nieuwe geboorte in Jezus Christus. Wie dit sacrament ontvangt en in het geloof Gods liefde beaamt, wordt verenigd met Christus en tegelijk met zijn volk van alle tijden en plaatsen. Als een teken van de eenheid van alle christenen verbindt de doop met Jezus Christus, het fundament van deze eenheid. Er bestaat tussen ons een wezenlijke eenheid in visie op de doop, ondanks verschillen kerkvisie.

Wij erkennen daarom iedere doop die, naar de opdracht van Jezus, is voltrokken in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest met de tekenhandeling van de onderdompeling in het water, dan wel van het begieten met water en we verheugen ons over iedere mens die gedoopt wordt. Deze wederzijdse erkenning van de doop is uitdrukking van de in Jezus Christus gefundeerde band van eenheid (Efeziërs 4, 4-6). De zo voltrokken doop is eenmalig en onherhaalbaar.

Wij belijden met het document van Lima: Onze ene doop in Christus is 'een oproep aan de kerken haar scheidingen te overwinnen en haar gemeenschap zichtbaar te laten zien' (Convergentieverklaringen van de Commissie voor Geloof en Kerkorde van de Wereldraad van Kerken, doop, nr. 6).

Bezoek onze website op: www.oecumene.nl

Colofon

Overeen is het communicatieblad van de Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord. Leden, donateurs en parochies ontvangen het blad twee maal per jaar.

Redactie: Geert van Dartel, Mirella van Herp, Leo van Leijssen

Vormgeving: VANDARTEL, Oss

Drukwerk: Van Stiphout, Helmond

Katholieke Vereniging voor Oecumene Athanasius en Willibrord

Biltstraat 121
3572 AP Utrecht
T: 030-2326907
E: secretariaat@oecumene.nl
Internet: www.oecumene.nl
ING: 801919
ING: 1087628
ISSN: 1568-2862

Refo500 – een project dat verbindt

door Geert van Dartel

Gestimuleerd door de grote belangstelling voor het Calvijjaar in 2009 ontstond het plan om op een vergelijkbare manier het vijfhonderdjarig jubileum van de Reformatie te herdenken. Daaruit is het project REFO500 geboren. Het initiatief gaat uit van prof. dr. Herman Selderhuis, hoogleraar kerkgeschiedenis en kerkrecht aan de Theologische Universiteit in Apeldoorn en directeur van REFO500. Geert van Dartel vroeg hem naar de beweegredenen en verwachtingen van dit langlopende project.

Waarom is het belangrijk om vandaag de Reformatie van de 16^e eeuw te herdenken?

Ik zou wel een boek vol kunnen schrijven om antwoord op deze vraag te geven, maar daar zit je nu niet op te wachten. Van belang is die herdenking omdat de huidige Westerse wereld niet te begrijpen is zonder die Reformatie. De beweging van Luther heeft niet alleen geresulteerd in een breuk in de kerk en in het ontstaan van het Protestantisme, maar heeft tot vernieuwing en verandering geleid op het gebied van huwelijk en gezin, onderwijs en politiek, kunst en cultuur en ga zo maar door. Voor de Rooms-katholieke Kerk betekende de Reformatie ook een enorme impuls tot herbezinning en interne hervorming. Voor vandaag geldt dat de Reformatie zich bezighield met vraagstukken die ook nu nog en nu weer actueel zijn en dat het goed is te luisteren wat toen de antwoorden waren. Concreet voor de oecumene bijvoorbeeld geldt dat er in de zestiende eeuw al gepoogd is de breuk te herstellen, maar ook dat wanneer je weer tot, of zelfs bij elkaar wilt komen, je toch eerst moet weten waarom je uit elkaar bent gegaan.

◆ prof. dr. Herman Selderhuis

In de opzet van Refo500 ligt het accent niet alleen op het verleden. U wilt een Relevante, Eigentijdse, Frisse en Open uitstraling van dit jubileum bevorderen? Wat verstaat u onder een eigentijdse benadering van de Reformatie die past in onze tijd?

Door de grote variatie aan partners in dit project, kunnen wij gebruik maken van moderne media, van kleurrijk folder en lesmateriaal, van muziek en van een zeer veelzijdige en aantrekkelijke website. Daarbij zijn er bijvoorbeeld tentoonstellingen en reizen die mensen ook dicht bij de gebeurtenissen van de zestiende eeuw kunnen brengen. Maar even belangrijk is het streven de thema's van toen te vertalen naar vandaag. Dat kan ook omdat REFO500 ruimte biedt aan ieder, van welke levensovertuiging ook, die belangstelling heeft voor de Reformatie, en dat is inclusief de katholieke Reformatie. Dus ook kunstenaars, schrijvers en makers van radio-, en tv programma's kunnen daar aan meedoen. Mogelijkheden te over dus om Relevant, Eigentijds, Fris en Open te zijn.

Refo500 werkt uitdrukkelijk vanuit een netwerkstructuur met ruim 45 projectpartners die binnen het brede kader hun eigen programma's gaan ontwikkelen. Waarom is voor die

structuur gekozen en wat kunnen we in de komende jaren inhoudelijk verwachten?

De gekozen structuur maakt enerzijds een unieke samenwerking tussen heel verschillende partners mogelijk, doordat ze van elkaars mogelijkheden gebruik kunnen maken en tegelijk hun eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid houden. Door de combinatie van partners zijn er bijzondere en ook grote projecten mogelijk die een partner alleen niet voor elkaar zou kunnen krijgen. Met deze structuur is het dus mogelijk dat een katholieke vereniging, een reformatische krant en een synagoge samen een aantrekkelijk project opzetten. Doordat we het niet aan Nederland en Vlaanderen gebonden hebben, is er inmiddels ook een groeiend aantal buitenlandse partners, die REFO500 nog interessanter maakt en de partners nog meer mogelijkheden biedt.

U hecht er veel waarde aan dat ook katholieke organisaties zich met dit project engageren? Waarom vindt u dat belangrijk en wat verwacht u van een katholieke bijdrage aan Refo500?

Voor ons is het vanzelfsprekend dat katholieke organisatie meedoen. Alle reformatoren waren katholiek en de meeste zijn dat in veel opzichten ook gebleven. Daarbij komt dat het optreden van Luther, Zwingli en Calvijn de Rooms-katholieke kerk tot het besef heeft gebracht dat er nodig iets moest veranderen en dat is dan ook gebeurd. Nog belangrijker is misschien wel dat katholieke organisaties, inclusief de Rooms-katholieke Kerk zelf, vandaag met dezelfde vragen en uitdagingen te maken krijgt als bijvoorbeeld protestantse organisaties, dus waarom zou je dan niet samen de bezinning aangaan. Tot slot wil ik noemen dat de katholieke traditie vanuit de zestiende eeuw zoveel moois en interessants te bieden heeft, dat REFO500 graag wil regelen dat ook niet-katholieken daarvan kunnen genieten. ●

Voor meer informatie zie www.refo500.nl

Voor een duurzame financiële grondslag

door Geert van Dartel

De financiën van de vereniging zijn in de voorbije jaren een permanente bron van zorg voor het bestuur. De vereniging kampt met teruglopende inkomsten. De inkomsten uit reguliere bijdragen van leden en donateurs en uit collectes in parochies zijn niet voldoende om de exploitatie van de vereniging sluitend te houden. Bezuinigingsmaatregelen en pogingen om extra inkomsten voor projecten te verwerven hebben het financieel beleid in de afgelopen jaren gekenmerkt. Het beleid van het bestuur is er op gericht om het oecumenisch werk van de vereniging op lange termijn veilig te stellen. In het beleidsplan hebben drie doelstellingen prioriteit: het stimuleren en ondersteunen van lokale oecumenische initiatieven, het verdiepen van de belangstelling voor de spiritualiteit en het adviseren aan de Nederlandse bisschoppen en aan anderen instanties. Een duurzame financiële grondslag is daarvoor belangrijk. Periodieke giften en legaten kunnen daarvoor veel betekenen.

Erkende ANBI

Vanaf 1 januari 2008 geldt de zogenaamde ANBI regeling. Organisaties die een goed doel of algemeen nut nastreven moeten aan bepaalde eisen voldoen. De Katholieke Vereniging voor Oecumene voldoet daaraan en is door de belastingdienst als een Algemeen Nut Beogende Instelling (ANBI) aangemerkt. Dit houdt in dat voor u schenkingen aan onze vereniging van de belasting aftrekbaar zijn. Het register van alle ANBI's is te raadplegen op de website van de belastingdienst www.belastingdienst.nl en op de site www.anbi.nl.

Gewone en Periodieke giften

Het voordeel van schenkingen aan ANBI's is dat u de gift geheel of gedeeltelijk in aftrek kunt brengen op uw belastbaar inkomen. De Wet Inkomstenbelasting kent 2 soorten aftrekbare giften: gewone giften en periodieke schenkingen.

Gewone giften zijn vaak niet of gedeeltelijk aftrekbaar. De aftrekbaarheid van de gift hangt samen met de hoog-

te van het inkomen. De drempel voor aftrek van gewone giften is 1% van het drempelinkomen maar tenminste € 60,—. Ook is de aftrek aan een maximum van 10% van het drempelinkomen gebonden.

Periodieke schenkingen zijn volgens de wet giften in de vorm van vaste en gelijkmatige uitkeringen aan een ANBI die uiterlijk eindigen bij het overlijden van de schenker. Deze giften zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting indien deze berust op een bij notariële akte van schenking aangegane verplichting om de uitkeringen gedurende vijf of meer jaren ten minste jaarlijks uit te keren.

Periodieke schenkingen zoals hier bedoeld zijn in het belang van een duurzame financiële grondslag van de vereniging. Ze geven het bestuur meer zekerheid en duidelijkheid over de inkomsten in de komende jaren. Om die reden willen we deze vorm van financiële ondersteuning van de vereniging bevorderen. De vereniging zal graag bemiddelen bij het opstellen van een notariële akte voor een periodieke schenking en is bereid om de kosten voor het opstellen daarvan te dragen.

Schenking na overlijden

Ook schenkingen na overlijden zijn van betekenis voor een duurzame financiële grondslag voor het oecumenisch werk van de vereniging in de toekomst. In het verleden heeft de vereniging incidenteel zulke schenkingen mogen ontvangen. Voor een

schenking na overlijden dient een testament opgesteld te worden. Met een testament kunt u bepalen wat er met uw vermogen en bezit gebeurt na uw overlijden. Bij veel notarissen kunt u een kosteloze oriënterende afspraak maken. De notaris kan u voorlichten over de gang van zaken rond het opstellen van een testament.

Als u geld nalaat aan een goed doel, berekent de Belastingdienst hiervoor een lager tarief dan het normale successierecht. In uw testament kunt u met een zogenoemd legaat zelf omschrijven wat u van uw erfenis wenst na te laten aan een goed doel. Dit kan een geldbedrag zijn, maar ook een roerende of onroerende zaak. In uw testament kunt u naast familieleden ook personen of instellingen opnemen die op deze manier (mede-)erfgenaam worden. Dit is een erfstelling.

In de wereld van de goede doelen worden legaten en erfstellingen steeds belangrijker. Dankzij de spotjes op de radio is het gemakkelijker geworden om erover te praten. Aan onze leden en donateurs willen we de mogelijkheid om onze vereniging ook in het testament te gedenken graag onder de aandacht brengen. Het werk van onze vereniging is een waardevolle investering in de toekomst van de oecumenische samenwerking in ons land.

Voor meer informatie over de mogelijkheden om de vereniging financieel te ondersteunen kunt u contact opnemen met het secretariaat van de vereniging. ●

Antwoordcoupon

- Ik wil graag meer informatie over het doen van periodieke schenkingen.
- Ik wil graag een afspraak maken voor een gesprek over het doen van een schenking.

Naam: _____

Adres: _____

Postcode en woonplaats: _____

De coupon s.v.p. sturen aan Katholieke Vereniging voor Oecumene, Biltstraat 121, 3572 AP Utrecht of per e-mail aan secretariaat@oecumene.nl

Project Zondag Oosterse Kerken: Voor steun van oecumene tussen orthodoxen en katholieken in Oekraïne

In 2004 werd aan de Oekraïense Katholieke Universiteit in Lviv het Instituut voor Oecumenische Studies opgericht. Het instituut is een gezamenlijk initiatief van de grieks-katholieke priester Ivan Dako en de Franse historicus dr. Antoine Arjakovsky. Het christendom van Oekraïne is overwegend van de Byzantijnse traditie, maar verdeeld over verschillende Orthodoxe Kerken en de Grieks-katholieke Kerk. Arjakovsky gaf in februari 2009 voor de Katholieke Vereniging voor Oecumene te 's-Hertogenbosch een presentatie van het werk van het instituut op het gebied van evangelisatie en oecumene.

◆ dr. Antoine Arjakovsky

De interkerkelijke verhoudingen in Oekraïne zijn gecompliceerd. Al jaren is er binnen de orthodoxe kerken van Oekraïne grote verdeeldheid. De relatie tot het patriarchaat van Moskou, waartoe de meeste orthodoxen in Oekraïne behoren, is het belangrijkste strijdpunt. In 1989 leidde een en ander tot een breuk in de Oekraïense orthodoxie. In juni 1990 werd de 'Oekraïens-orthodoxe Kerk van het Patriarchaat van Kiev' uitgeroepen. Pogingen om canonieke erkenning te krijgen bij de andere orthodoxe kerken, hadden tot nu toe geen succes. Dit houdt in dat de 'Oekraïens-orthodoxe Kerk patriarchaat van Moskou' de enige orthodoxe kerk in Oekraïne is waarvan de canonieke status is erkend. Dan is er de Grieks-katholieke Kerk van Oekraïne die na jarenlange onderdrukking sinds 1990 een revival doormaakt.

Oecumenische dialoog

Het Instituut voor Oecumenische Studies in Lviv staat voor de uitdaging een uitweg te vinden uit de verstarde interkerkelijke verhoudingen in Oekraïne en een bijdrage te leveren aan actuele en relevante christelijke presentie in de samenleving. Dr. Antoine Arjakovsky, zelf orthodox van Russische komaf en via het

Russische aartsbisdom van Parijs (rue Daru) behorend tot het patriarchaat van Constantinopel, speelt daar een belangrijke rol in. In 's-Hertogenbosch schetste hij de resultaten van het werk van het instituut in de eerste vijf jaar: "De eerste stap naar de verbetering van de oecumenische betrekkingen is dat de vertegenwoordigers van de kerken elkaar ontmoeten en elkaar leren kennen. Wij willen in Oekraïne een dialoog van de liefde tussen kerken op gang brengen. Daarbij oriënteren we ons op het model van de kerk van Kiev, waartoe alle kerken van Oekraïne zich verhouden. In september 2008 organiseerden we een internationale oecumenische conferentie over de Kerk van Kiev, waarbij alle jurisdicties en kerken vertegenwoordigd waren." In korte tijd heeft het instituut een grote bijdrage geleverd aan de verbetering van de interkerkelijke relaties in Oekraïne. Op de website van het instituut (zie adres onderaan dit artikel) wordt die ontwikkeling in beeld gebracht.

Studieprogramma

Ook op het gebied van de opleiding zijn grote stappen gezet. "Aan de universiteit van Lviv wordt een tweejari-ge masters oecumene aangeboden

met verschillende afstudeerrichtingen: docent ethiek en levensbeschouwing, journalist geestelijk leven en momenteel wordt gewerkt aan het uitzetten van een afstudeertraject op het gebied van de medisch-psychologische hulpverlening. Dit nieuwe afstudeertraject is in samenwerking met de internationale Arkgemeenschap van Jean Vanier ontwikkeld. Voor deze masters hebben zich in totaal 70 studenten ingeschreven. De colleges worden deels gegeven door docenten uit het buitenland."

Sociale week

Als derde vrucht van het oecumenisch werk noemt Arjakovsky de organisatie van de internationale oecumenische sociale week in het voorjaar van 2008 in Lviv. De sociale week werd georganiseerd in samenwerking met diverse instellingen uit binnen- en buitenland. "Het doel was om alle kerken van Lviv bijeen te brengen op grond van de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de armen. Dankzij de deelname van alle kerken en de participatie van vertegenwoordigers van politieke en maatschappelijke organisaties werd de eerste sociale week van Lviv een groot succes."

De frisse benadering en de goede contacten van het Instituut voor Oecumenische Studies in Lviv, maar vooral de invulling van oecumene in studieprogramma's en activiteiten stemmen hoopvol.

Voor meer info over het instituut: <http://www.ecumenicalstudies.org.ua/eng>. Het werk van het Instituut voor Oecumene is in belangrijke mate afhankelijk van giften. Op de Zondag voor de Oosterse Kerken vragen we uw steun voor dit belangrijke werk. Steun dit werk met een gift op rekening 1087628 ten name van Katholieke Vereniging voor Oecumene in Utrecht o.v.v. Oecumenisch Instituut Oekraïne. ●